

A Szociális Szakmai Szövetség

„10 éves” konferenciája

2005. november 4-5. Zichy Kastély, Seregélyes

A szociális szakma szerepe ma Magyarországon

Előadó: Farkas Attila

Farkas Attila: Sajnálattal kell a jelenlévőket arról tájékoztatnom, hogy Göncz Kinga beteg, az elmúlt napokban nem tudott dolgozni, és a mai szereplést, a mai ittlétet sem tudja vállalni. Én mindenképpen szeretném átadni az Ő üdvözlését, és azt remélni, hogy az elkövetkező hetekben, hónapokban lesznek alkalmak, amikor a személyes találkozásra is lehetőség lesz vele.

Sem pótolni, sem helyettesíteni nem kívánom ebben a néhány percben Kingát. Néhány olyan dilemmát szeretnék elmondani, amely arról szól, hogy is áll a szociális szakma, a szociális szakmával kapcsolatos kérdés, nem tudatosan reflektálva, de időnként áttételesen mégis a tegnapi napra utalva, visszatekintve.

Az egyik nagyon nagy kérdés az, hogy a szakma, a szociális szakma hogyan jelenik meg különböző helyeken, különböző funkciókban. Olyan közeli személy, akinek a szociális munkához való viszonya olyan közeli lett volna, mint Göncz Kingának, nem nagyon volt. Ő a Szociális Szakmai Szövetség elnöki tisztéről mondott le akkor, amikor állami funkciót vállalt. Fontos, hogy ez a szervezet képes politikusokat, szakpolitikusokat adni ennek a területnek.

A szakma hatáiról néhány dolgot. Ugye, az egyik legnagyobb kérdés az, hogy meg tudjuk-e mondani, fogalmazni, hogy a szakmához mennyien tartoznak, hol vannak a szakmának a határai? Ha a KSH által végzett felméréseket nézzük, akkor 70 ezer ember az, aki a szociális ágazatban dolgozik. A KSH adatai szerint, ebből a 70 ezerből 35 ezer, aki szakmai tevékenységet folytat, ebből 7 ezer diplomás, és a 7 ezer diplomásból három és félezer az, akinek valamilyen szociális diplomája van. Diploma: a szociális munka, szociálpolitika, és a szociálpedagógus diploma. Azt lehet a tegnapi 12 ezres diplomás kibocsátás alapján kérdezni, hogy hova lett 8,5 ezer? Nem tudok erre egyértelmű választ adni, de az egyik kérdés az, hogy a szakmához számítjuk-e a közigazgatásban dolgozó kollégákat. A KSH felvételi rendszerében nincsenek benne ezek a kollégák. Az egyik az, hogy lehetnének részei, hiszen egy szélsőséges megközelítést pointírozva, a szociális szakma mindig

a hatalom ellen lép fel, a hatalommal szemben cselekszik, a hatalommal szemben képviseli az elesetteket. De nem lehet egyszerre a hatalommal szemben lenni, meg a hatalomba is menni, tehát nem részei a szociális szakmának ezek a szociálpolitikusok, szociális munkások, szociálpedagógusok. A másik megközelítés pedig az, amire maga a szövetség ad választ, hiszen az egyik alelnöke egy olyan személy, aki az önkormányzati szociális igazgatásban vesz részt aktívan, és részt vesz a szakmai közéletben is. Azt lehet mondani, hogy teljesen természetes az, hogy a szociális igazgatás is része a szakmának.

Nem szabad elfeledkezni arról, hogy a mai magyar rendszerben gyakorlatilag úgy néz ki a történet, hogy a szociális szolgáltatás szervezés, a szociális ellátások szervezésének a kérdése. A szabályozással kapcsolatos kérdések azok ugyebár a közigazgatásban dőlnek el, és talán mégiscsak egy fokkal jobb, hogy ha a szociális szakemberek, szociális végzettségű szakemberek, vagy szociális identitással rendelkező szakemberek jelen vannak mind a központi közigazgatásban, mind a helyi közigazgatásban. Ez jobb, mint ha csak jogászok készítenék ezeket a szabályozásokat. Azt gondolom én ha a szakmáról beszélünk, akkor az egy fontos történet, hogy a szociális igazgatás megjelent, megerősödött, a '90-es évek folyamán gyakorlatilag önálló területté tudott ez is artikulálódni a szociális szakma egyéb területeivel párhuzamosan, és egy elég erős szociális igazgatási rendszer tudott kiépülni. Az már egy másik kérdés, hogy a szociális igazgatásba pl. beleértendő-e, beleértődik-e a munkaügyi rendszer személyi állománya. Simonyi Áginak vélhetően ehhez van valamifajta megközelítése, vagy álláspontja, de a szakma mit gondol arról, hogy az ott dolgozó kollégák azok a szociális szakmához tartoznak, vagy sem? Vagy ugyanígy meg lehet kérdezni, hogy a társadalombiztosítás területén dolgozó szakembereknek van-e köze a szociális szakmához, vagy sem? A nyugdíjrendszernél, az egészségbiztosításnál dolgozóknak van-e köze? Ugye, itt már sokkal nehezebb a választ megadni, de meg lehet úgy is fogalmazni, hogy az ott szociális diplomával, netalántán szociális munkás diplomával ügyintézőként, vagy szociális politikus diplomával valamilyen tervező funkcióban lévő kollégák a szakmához tartoznak-e, vagy sem?

A következő kérdéskör az, hogy mi van a különböző más statisztikai rendszerekben - a KSH ugyebár alkalmaz egy tevékenységek egységes rendszerére vonatkozó besorolást, amelyikben besorolja a következő szervezeteket ebbe - mi van az egészségügyben, az oktatásban, a rendészetben, a büntetés-végrehajtásban dolgozó kollégákkal, akik szociális végzettséggel, és szociális szakmai identitással rendelkeznek, szociális munkát végezve látják el ezeket a feladatokat, a szakmához tartoznak, vagy nem tartoznak a szakmához? Ugye, itt már rendkívül nehezen tudunk adatokat mondani, ha részletes adatokat nézegetünk, akár az oktatásügy területéről, akár a rendészet területéről, időnként a statisztikákban megjelennek olyan szakmák, végzettségek és munkakörök, (ezeket a statisztikák eltérően kezelik), amelyekben benne van az, hogy szociális tevékenységet végeznek, a munka jellege a segítő foglalkozáshoz sorolandó, és ezek a tevékenységek megjelennek. Azt lehet észlelni, hogy az a 8,5 ezer diplomás szociális végzettséggel, szociális identitással valahol máshol is tevékenykedik, de nem feltétlenül abban a rendszerben, amelyet a KSH röviden a szociális munkához, vagy a szociális tevékenységhez, a szociális intézményrendszerhez sorol.

Az adatok azt mutatják, hogy ebből a 8,5 ezerből van jó néhány pálya-elhagyó. Azt is tudjuk, hogy a '90-es években megváltozott alapvetően a felsőoktatás kibocsátáskori jellege. Nagyon sokan vannak, akik bizonyos más megfontolásból választják a szociális felsőfokú képzéseket, és ezek a felsőfokú képzésekben, alatta, utána a

tényleges pályaválasztás néhány évében azt mondják, hogy nem ez a szakma, amit szeretnének, nem érzik itt jól magukat, és tudatosan elhagyják a pályát. Nem biztos, hogy ez mindig baj, van, amikor ez az egyéni életkarrier választásban mindenképpen kedvező.

A következő tétel: mik sorolódnak ide, azaz, hogy szociális munkát csak közintézményben lehet-e folytatni? Csak közszolgálatban lehet-e folytatni szociális munkát? Egyértelmű válasz az, hogy nem, hiszen megint csak a Szociális Szakmai Szövetségből kiindulva, az egyik tagszervezetnek az elnöke ugyebár egy gazdasági társaság ügyvezetője, a másik tagszervezet ügyvezetője egy egyházi intézmény vezetője, a harmadik tagszervezet vezetője pedig egy civil szervezet vezetője. Szociális tevékenységet, szociális munkát a legkülönbözőbb szakmai területeken lehet folytatni, és nem a szervezeti keretek, a választott gazdálkodási, vagy szervezeti forma a meghatározó. Ezt elvileg lehet szektor-semlegesesen végezni. Azt, hogy mikor, hogy, milyen módon, azt a pillanatnyi szabályozás jelentősen befolyásolja, de ezek a bűvópatakként megjelenő formák. A statisztikai adatok azt mutatják, hogy a létszám az ezredforduló után, 2002-2004 időszakában növekedett, és még továbbra is növekedett – ezt azért nem szabad elfelejteni, hogy a közszférán belül a szociális területen dolgozók aránya, létszáma továbbra is növekedett, - 70 ezer fölé ment. Ebből 70 ezer főből több mint 10 ezer fő már nem a klasszikus közszférában dolgozik, hanem különböző, nem állami, egyházi intézményeknél, szervezeteknél. Itt a legdinamikusabb a növekedés. Első hallásra ez rendkívül kedvező lehet, mert szívünkhöz közeli az, amikor egy civil szervezet ilyen feladatokat lát el, és ilyen módon működik, főlvállal szociális segítséget. De azért azt kell mondani, hogy vannak kritikus pontok. Kritika tárgyát képezheti ez a megközelítés, nem mindig ilyen örömteli a dolog, hiszen e mögött, hogy növekedett a nem állami szektorban foglalkoztatott szociális területhez kötődő szakemberek száma, e mögött részben önkormányzatoknál az ún. kiszervezés, átszervezés intézménye van. Ugyanaz az önkormányzat a fenntartó, de eddig intézményt tartott fenn, most átteszi közalapítványba, KHT-ba, netalántán ellátási szerződéssel kiszerveződi. Nem biztos, hogy mindig az egyéni átalakítások a kedvezőek, a másik pedig, hogy vannak másfajta kényszerek is, amelyek ezeket a megoldásokat kiizzadják, kiérlelik a másik oldalról, és nem biztos, hogy mindig kedvezőek ezek a folyamatok. Az elég nagyszámú az ún. humán normatívából részesülő civil szervezetek közül nagyon kevés az, akinek a gazdálkodása, gazdasági alapjai stabilak. Ezért a központi igazgatásnak, a központi tervezés során arra figyelniük kell, hogy ezeknek a szervezeteknek a lehetőségei eléggé korlátozottak. Nem tudnak sem az önkormányzati eszközök, önkormányzatok rendelkezésére álló eszközökkel, sem a gazdasági szféra számára rendelkezésre álló eszközökkel olyan módon élni, tehát éppen ezért az állami támogatás stabil és folyamatos biztosítása az, ami meghatározó számukra. Amennyiben ez nem történik meg, akkor rendkívül gyorsan, néhány hónap alatt az egész szektort jelentősen sújtó problémahalmaz jelenik meg. Úgy tűnik, hogy a szektor nem tudta elérni – tehát a civil, nem önkormányzati szektor– az elmúlt években sajnos még, hogy a bankok, más szervezetek bizonyos fajta olyan áthidaló, és egyéb segítséget tudjanak részükre nyújtani, amely ezeket az időszakokat, amikor a központi költségvetés különböző megfontolások alapján más lépéseket tesz, mint a közvetlen és egyértelmű finanszírozás, hogy ezeket át tudják hidalni. És ez mindenképpen elgondolkodtató akkor, amikor az ellátás-szervezésben az ellátottakért, a szolgáltatást igénybevevőkért való felelősségben is gondolkodunk. A következő kérdés a határokra vonatkozóan, hogy hol van a szociális céhnek, ennek a szakmának a határa? Csak a diplomás lehet? Vagy mi van azokkal a

manuális tevékenységet, mindennapi feladatokat végző kollégákkal, akik ebben a szellemben nevelődtek föl, szakmai képzéseket kaptak az elmúlt években, OKJ-s képzést is. Több mint tízezren kaptak a legkülönbözőbb területeken, ápoló-gondozó, gondozó-szervező, illetve szociális-asszisztens képesítést. Ők is részei-e a szociális szakmának? Ugye, azért izgalmasak ezek a kérdések, mert hogyha a céh tagjai, akkor nagyobb az a szakmai kör, akiről szó van. Akkor azt mondjuk, hogy elérjük ezt a 30 ezer fölötti létszámot, és nemcsak a diplomásokról van szó. És innentől kezdve az egyik nagy kérdés az, hogyan tudunk megszerveződni. Ugye, az elmúlt időszak arról szólt, hogy a civil szféra hogy tudja megszervezni a szakmán belül magát. Elkezdett fejlődni az a szakmai rendszer, amelyik a különböző alágazatok, különböző részágaknak a szakmai összefogását végigviszi, és tulajdonképpen ennek az összefogó szövetségként megjelenő 3Sz az egyik kezdeményezés. A másik kezdeményezés: a Kormányzat a '90-es évek eleje óta szeretett volna mindig kialakítani ezen a területen is egy szakmapolitikai egyeztetést, amely hosszú ideig, ez év szeptemberéig a Szociális Tanácsban testesült meg, és az elmúlt hetekben létrejött a szociálpolitikai tanácsok rendszere, amelyik hosszabb előkészítés után oda jutott, hogy a régiókban is létrejönnek ezek az egyeztető fórumok, és országosan is. Ezeknek az az előnye, hogy egy picikét közelebb lehet vinni a problémákhoz az egyeztetéseket, és a helyi ügyekről jobban lehet párbeszédet folytatni, és ezt föl lehet csatornázni a központi igazgatáshoz. De az a kérdés, hogy van-e még más lehetősége az érdekegyeztetésre, a szakmafejlesztésre, ennek az összevonására? Azt gondoljuk többen az elmúlt években folytatott beszélgetések, viták során, hogy ennek a céhnek is érdemes lenne létrehozni a kamarát, egy olyan kamarát, amely tulajdonképpen több funkciót magába tudna olvasztani, mindamellett, hogy természetesen más szervezeteknek a funkciói megmaradjanak, működőképesekek legyenek.

Miért kéne kamara? Azért, mert az egészségügyben három kamara is van: az orvosoknak, a gyógyszerészeknek, meg a szakdolgozóknak? Hát, lehet ezt is mondani, mert hogy az egyik testvérágazatban ez meg van, hogy ez az egyik indok. De lehet azt mondani, hogy nem kell, mert a pedagógusoknak pl. nincsen kamarájuk. Emellett az érvrendszer mellett sokkal fontosabb, hogy tartalmilag mit gondolunk egy kamara elképzelésről? Ugye, a kamara az azért más, mint egy civil szervezet, vagy egy érdekegyeztető szakmai fórum, mert önmaga egy köztestületként tud megjeleníteni, szakmai önkormányzatot tudna biztosítani, tehát a szakma saját maga számára tudna bizonyos szabályokat kötelező erővel működtetni, a szakmát tudja képviselni, egyértelműen legitímen és garantáltan. Törvényben garantáltan, és a szakma fejlesztéséért, mindazért a tevékenységért – amely azt gondolom, hogy az elmúlt húsz évben elkezdődött és haladt előre – tudna tenni. A belső szabályozást meg tudná erősíteni a szakmán belül. Olyan szakmai alapelveket tudna továbbvinni és fejleszteni és általánosabbá tenni, amelyeket eddig például a 3Sz próbált megjeleníteni. Ezek közül az egyik kiemelkedő mindenképpen az etikai kérdéskör, de emellett még vannak olyan szakmai szabályok, amelyeknek a kidolgozása a szakmára vár, hiszen sem a központi közigazgatás, sem más szerv nem fogja tudni egyedül kidolgozni azokat a szakmai eljárásokat, szabályokat, részletügyeket, protokollokat, amelyek ahhoz szükségesek, hogy a szociális munka különböző területein hogyan és miképpen kell tevékenykedni. Erősíteni tudná a szakmai közéletet egy kamara. És természetesen az érdekképviselést különböző vonatkozásokban, elsősorban a szakmával kapcsolatosan. Időnként a szakma érdekképviselése mellett ugyebár mindig föl kell vállalja valamennyi ilyen típusú szervezet

azt, hogy nemcsak a szakmát, hanem az ügyfeleket, azokat is képviseli, akikért dolgozunk, akikért tevékenykedünk.

Az egyik lehetőség annak a végiggondolásnak a továbbvitele, amely megtörtént, és tulajdonképpen a Szociális Szakmai Szövetség ezzel kapcsolatosan ki is alakította az álláspontját: a Szociális Kamara kérdését tűzze napirendre a Kormányzat is, és ezzel kapcsolatban a Kormányzat is alakítsa ki az álláspontját. Úgy ítélem meg, hogy rendkívül sok olyan kérdés vár közös megválaszolásra, amelyek az elmúlt időszakban is fölmerültek és a szakma megpróbált rá válaszokat adni, de csakis együttesen tehetünk ennek érdekében. Szerencsém volt az elmúlt tizenegynéhány évben a szociális igazgatásnak önkormányzati szintjén is, és a közigazgatásnak a központi közigazgatási részén is dolgozni, és megélni azt is, hogy civilként, szakértőként miket lehet, és hogyan lehet tevékenykedni. Én azt gondolom, hogy csak akkor lehet érdemben is komoly eredményeket elérni, ha van egy összefogás, hogy együttesen akarunk lépni és cselekedni, még akkor is, ha rendkívül sok a belső ellentmondás, érdekellentét. Csakis akkor lehet az elkövetkező években, évtizedekben a szakmának eredményeket elérni, ha valamennyi szakmai szereplő megpróbál egy minimum mentén együtt dolgozni, együttműködni. Tudomásul kell venni, és el kell fogadni azt, hogy a szakmának különböző irányzatai jelentek meg, különböző szakmai csoportok más-más szakmai megközelítéssel dolgoznak, de talán azt kéne elfogadni és megerősíteni, hogy ezeknek az irányzatoknak egymás melletti létének van jogosultsága, joga. Tudomásul kell venni, hogy a különböző irányzatok más-más megoldásokat hoznak, és nem arra törekedni, hogy ezek kioltják egymást, hanem sokkal inkább megpróbálni együttműködni, és ha lehet, erősíteni egymást. Ahhoz, hogy eredményeket tudjunk elérni, mindenképpen azokat a komplex tevékenységeket kellene mind a szakmai műhelyekben, mind pedig a jogi szabályozásban erősíteni, amely annak az érdekében cselekszik, hogy a pénzügyi ellátást és a szociális szolgáltatást, vagy a szociális szolgáltatások különböző típusait együttesen, szakmák között, intézmények között, szakemberek között együttesen megoldja. Rendkívül sok ilyen ötlet alakult ki az elmúlt években, másfél évtizedben, és ezek be is épültek a szabályozásba, még akkor is, ha nagyon komoly viták voltak akörül, hogy a családsegítőnek a munkanélküli emberekkel kell-e foglalkoznia, vagy hogy az adósságkezelésben a pénzügyi ellátást és a szociális szolgáltatást együtt kell-e nyújtani, vagy az, hogy az intézményközi együttműködésben kell-e újakat tenni, és bizonyos célcsoportok érdekében kell-e lépni? Azt látjuk, úgy gondoljuk, hogy ezek a lépések, fejlesztések az elkövetkező időszakban meghatározóak kell, hogy legyenek, és azt szeretném kérni a kollégák nevében is, akiket a tisztségemnél fogva mégiscsak képviselek, hogy ebben a dologban működjünk együtt és tevékenykedjünk az elkövetkező években. Köszönöm szépen.